

njihovih odnosa sa međunarodnom zajednicom. Prethodne srpske vlade su bile sastavljene od stranaka koje su imale manje-više normalne odnose sa svetom, pa se možda i zbog toga nisu posebno brinule za normalizaciju međunarodnih odnosa Srbije. Stranke koje su sada na vlasti teže da obezbede sebi i svojim liderima međunarodnu legitimnost preko normalizacije položaja zemlje u odnosima sa svetom, a sada i sa susednim zemljama. Ova motivacija ne mora da bude održiva, zbog čega je posebno važna politika Evropske unije prema Srbiji i svim balkanskim zemljama koje teže evropskim integracijama. Tako da posredovanjem u ovom sporazumu, Evropska unija preuzima dodatne odgovornosti za stabilnost Balkana.

Ovaj bi sporazum mogao imati pozitivne posledice ne samo na međunarodni položaj Srbije, već bi mogao da ubrza međunarodnu integraciju Kosova. Kako se povećava uloga Evropske unije, jer će obe zemlje težiti integraciji sa njom, moglo bi da dođe do priznavanja Kosova od većine, ako ne i svih, zemalja članica Evropske unije. Nagoveštava se i eventualno učlanjenje Kosova u NATO, a pokrenuće se i pitanje integracije Kosova u druge evropske institucije, kao što je Savet Evrope i Organizacija za bezbednost i saradnju. Naravno, to sve važi i za regionalne oblike integracije i saradnje.

Konačno, odluka Srbije, za nadati se, je definitivna kad je reč o priključenju procesu evropskih integracija što bi trebalo da deluje stabilizujuće ne samo po samu zemlju, već i u susedstvu. To se posebno odnosi na Bosnu i Hercegovinu gde bi trebalo očekivati da će pozitivan uticaj imati početak pregovora Srbije sa Evropskom unijom, koji se može očekivati u prvoj polovini sledeće godine. Ovo utoliko pre, ukoliko dođe do političke stabilizacije u Srbiji, kao što je najčešće bio slučaj u zemljama koje su kretale putem evropskih integracija. Politička konkurencija bi u Srbiji sad trebalo da se vodi oko ekonomskog i socijalnog programa. A to bi trebalo da ima pozitivne posledice po političke sporove i u susednim zemljama. No, proces normalizacije je dug i rizici po njegovu održivost nisu mali.

IGRA SA POZITIVNOM SUMOM

U Evropi se više ne igraju igre sa nultom sumom, igre u kojoj jedan dobija sve, a drugi gubi sve. Pregovori u Briselu su pokazali igru sa pozitivnom sumom, igru u kojoj svi po nešto dobijaju, ali se svi moraju nečega odreći. Ukoliko dvojac iz Beograda shvati tu zakonitost i potvrdi svoje znanje na terenu, Srbija i njeni građani bi mogli da očekuju lepu budućnost, a dve partije dugovečnu vladavinu.

PIŠE: MIROSLAV FILIPOVIC

Bilo je to kao u pesmi narodnoj: Ko bi reko čuda da se dese..., a, ipak se desilo. Imamo sporazum sa Kosovom. Parafrazirajući Vatikan, Habemus concordia! Nema veze što naši preplašeni političari žele da umanje njegov značaj i domet, a kosovski da mu isto to povećaju. Nije važno ni što Beograd tvdi da nije priznao Kosovo, iako jeste. Ali, umesto što se stide, pravdaju i izvinjavaju, potpisnici sporazuma treba da budu ponosni, i treba da prime čestitke. Ako neko treba da se stidi, to smo mi koji smo verovali da će „naši“ da potpišu sporazum sa Kosovom.

Izgleda da se sveopšte mučenje zvano kosovski problem lagano završava. Pritisak međunarodne zajednice je jednostavno, bio strašan i nije bilo šanse da mali balkanski političari posegnu za nekim od svojih čudesnih spasonosnih rešenja. Čini se da onaj kamen oko vrata Srbije i njenih građana počinje polako da spada. Ipak, iznenađenja su uvek moguća. Na ovim prostorima mudar čovek nikad ne treba da bude potpuno siguran da će ono što je potpisano da bude i sprovedeno.

Čak i ako sprovođenju sporazuma priđe najiskrenije i najagilnije, Srbija ima najmanje tri grupe problema koje treba da rešava u narednom periodu.

Prvi su kosovski Srbi koji su decenijama uveravani da se sunce okreće oko Gazimestana i ohrabrivani da svaku odluku Beograda mere isključivo po sebi i prema sebi. Tako je nekoliko desetina hiljada kosovskih Srba imalo za taoce sedam miliona građana Srbije. Naravno, najveći broj građana Kosova srpske

nacionalnosti se odavno pomirio sa Prištinom. Nije da su baš oduševljeni što je tako, nije da se ne boje kosovske realnosti, ali se još više boje crnih udbaških džipova koji se u sumrak šunjaju njihovim sokacima i plaše domaćine, decu i pse. Za one malobrojne ali najglasnije kosovske Srbe dolazi vreme odricanja, oskudice i preorijentacije na nove „privredne grane“. Oni pametniji će prihvatiti novu realnost i pokušati da rade isto što i sada, ali sa novim partnerima. Oni čija se imena povlače po novinama će skončati ili u nekom zatvoru, kosovskom ili srpskom, svejedno, ili u nekom kanalu.

Ono što nije dobro je činjenica da njih besomučno koristiti najmračniji deo Srbije kome, doduše, najistaknutiji kosovski Srbi i pripadaju. Izgubivši populističku i svaku drugu podršku u Srbiji, njima su ostali samo Srbi na Kosovu. Oni će nastojati da ne priznaju sporazum Beograda i Prištine, pokušaću da radikalizuju svoj protest, opet će biti balvana, možda opet zapale neki granični prelaz ili policijsku stanicu, možda opet ubiju nekog policajca. Verovatno će i oni napraviti neku skupštinu nalik na onu

sa Pala u maju 1993, samo što odavde teško da će biti nekog Miloševića ili Micotakisa. Problem mogu da predstavljaju razni Kozaci i ostali pravoslavni psi rata kojima je svejedno na koga pucaju, samo da su muslimani ili oni koji podržavaju muslimane. Rusija je nedavno saopštila srpskoj delegaciji šta misli o Srbiji, srpskoj delegaciji i Kosovu, ali Rusija je velika sila, a velike sile imaju svoje interese koje ne saopštavaju nikome, a naročito ne svojim malim verolomnim siromašnim rođacima. Rusiji, naravno, odgovara stabilna Srbija u EU koju može da kontroliše, ali Rusiji isto tako odgovara kontrolisani sukob na Balkanu u kome jedino ona može da bude mirovni sudija.

Srpski klerofašisti su sledeći problem Srbije a propos sporazuma sa Kosovom. I oni su ohrabrivani od svih vlada posle 2003. godine. Mogli su da rade šta su hteli, mogli su da zapale Beograd kad su hteli. Najmanje jedna srpska vlada ih je, ne krijući, koristila kao svoju uličnu vojsku, regrutujući u nju samo maloletnike koji bi u slučaju privođenja ili hapšenja bili odmah puštani. Pred očima javne i tajne

KONTINUITET I KATARZA

PIŠE: SNEŽANA ČONGRADIN

Okolnosti u kojima je Srbija tokom proteklih nekoliko godina vodila razgovore sa Kosovom o takozvanom faktičkom priznanju kosovske nezavisnosti, doveli su do potpunog zanemarivanja suštine problema – suočavanja sa prošlošću, u kojoj su građani Srbije čitavu deceniju davali podršku režimu Slobodana Miloševića da sprovodi teror, represiju, najgnusnije ratne zločine i etnička čišćenja nad kosovskim Albancima. Potom su, od ubistva premijera Zorana Đinđića i dolaska na vlast Vojislava Koštunice, preko vlade Borisa Tadića, podržavali sličan princip rasističke, ratno-huškačke retorike i iskrivljavanja istorijskih činjenica u pokušaju zataškavanja zločinačke prošlosti, ili kako su to ideolozi takve politike nazivali „dobijanje rata u miru“.

Odnos prema kosovskim Albancima građani Srbije izražavali su posredstvom zvaničnika čiji su stavovi, između ostalog, uvažavali mišljenja istaknutih članova Srpske akademije nauka i umetnosti o tome da su „Albanci niža bića“ i „moralni talog“, odnosno pozive poglavara Srpske pravoslavne crkve na krvav pir i oružanu odbranu nekadašnje južne srpske pokrajine. Naravno, i sami lideri i državni zvaničnici imali su „kreativnu“ ulogu i doprinosili atmosferi mržnje

usmerene prema kosovskim Albancima, kao i onima koji žive praktično u getu, na jugu Srbije.

U tome nije bilo razlike između Vojislava Koštunice, Borisa Tadića i na kraju, Aleksandra Vučića i Ivica Dačića. Svako je na svoj način izražavao prezir i omalovažavanje kosovskih Albanaca. Zbog toga je podjednako bilo besmisleno pozivati na odgovornost i tražiti od državnog vrha da usvoji skupštinski dokument osude i uputi izvinjenje narodu Kosova zbog terora koji je nad njima sproveden tokom devedesetih godina, i kada je na vlasti bio Boris Tadić, ili Vojislav Koštunica, kao što je sad slučaj sa vladom Aleksandra Vučića i Ivica Dačića.

Čak su se i neki predstavnici „druge“ Srbije oprobali u izjednačavanju zločinačkog režima Slobodana Miloševića i odbrane kosovskih Albanaca, ističući kako su obe strane zaslužne za situaciju u kojoj smo se zajedno sa narodom Kosova našli čak 2013. godine. U njihovoj interpretaciji, lideri kosovskih Albanaca koji su pokušavali da se suprotstave agresorima sa srpske strane, u najmanju ruku izjednačeni su sa svojim dželatima.

policije horde huligana su se organizovale, držale sastanke, planirale operacije. Imali su svoju paravojnu hijerarhiju, profesionalno kodirane komunikacije, iznajmljene stanove kao skloništa, ulične kontejnere pune kamenja. Kao porodica Korleone, imali su svoje novinare, političare, sudije, tužioce, policajce. Država im nije htela ništa.

Najmanje dve srpske vlade nakon 2003, su terale srpske vojne i policijske generale da pregovaraju sa šefovima partijsko-fašističke „urbane gerile“ i da ih ubeđuju da dopuste „Pride“ one jedne godine. Nijedna vlada posle 2000. godine nije izvela ni jednu makar šaljivu školsku policijsku akciju protiv srpskih klerofašista i njihovih falangi, čak ni onda kada su od Beograda pravili Bejrut, a Beograđanima pravili milionsku štetu. Sad nam se saopštava da pojedini bojovnici urbane gerile imaju po 40 krivičnih prijavi bez suđenja i dana zatvora. Sada nam se saopštava da pripadnici gerile za kojima je raspisana poternica sami odlučuju kad će da dođu u policiju. Velika sreća građana Srbije je da onu najjaču i najorganizovaniju desnu Srbiju Kosovo ne

Da situacija bude neočekivanija, direktni naslednici zločinačke politike Slobodana Miloševića su, za razliku od njihovih prethodnika Koštunice i Tadića, konačno potpisali sporazum sa kosovskim vlastima i faktički priznali Kosovo. Značaj tog postupka ogleda se, pre svega, u odnosu prema politici Demokratske stranke (DS), o čijim postupcima u vezi sa kosovskim pitanjem možemo da sudimo na osnovu njihovog ophođenja tokom period kad su bili na vlasti i kad je bilo nezamislivo da se uopšte dođe do nivoa pregovaranja, koji bi doveo do potpisivanja sporazuma. Odugovlačenje i slanje poruka koji nisu išli u pravcu normalizacije odnosa sa Kosovom, već u suprotnom smeru glavne su odrednice tog perioda.

Zbog takvih okolnosti, čini se da građani Srbije nikada neće doći do nužnog katarzičnog iskustva, odnosno osude svih svojih predstavnika, čiji postupci su o njima stvorili sramnu predstavu o zločinačkom i genocidnom narodu.

Državni projekat, u kojem su učestvovali brojni naučnici radnici, okupljeni, pre svega oko Demokratske stranke i Demokratske stranke Srbije, imao je za cilj da izvrne i zataška, između ostalih i sledeće činjenice - Srbija je tokom 1998, i 1999, počela sa masovnim proterivanjem Albanaca. Već 1998. godine (pre NATO bombardovanja) sa Kosova je bilo proterano oko 350.000 Albanaca, a do kraja juna 1999, srpska

interesuje. Kosovo je za njih promašena investicija srpskog naroda, unapred izgubljena bitka za koju ne vredi gubiti ni vreme ni novac. Ovi što histerično galame sa trgova, osim što su neprijatna stvar, nisu prava opasnost. Salonski fašisti ni u Nemačkoj dvadesetih nisu predstavljali opasnost. Kad to ne bi bilo kažnjivo, ja bih njima preporučio ustanak. To bi bilo najdoslednije i najpoštenije. Kao svojevremeno UÇK ili UÇPBM. Neću da trpim nikoga, uzmem pušku u ruke pa na Kosovo ravno. A, to, mikrofon, jaki zvučnici, pa dreka: „Dačiću, ovo, Vučiću, ono“, to nije ništa. To Englezi zovu „fart at night“.

Ono što je takođe moguće, i to je treći problem za Beograd, jeste reakcija Albanaca Preševske doline koji odavno traže recipročno rešenje za svoj status. Jer, ako srpska manjina u državi Kosovo ima „ta i ta“ prava, zašto ta ista prava ne bi imala i albanska manjina u Srbiji? Kako Beograd ima obraza da za Mitrovicu traži da sudije i policajci budu Srbi, a do skoro je u Bujanovcu od osamdesetak radnika Opštinskog suda samo

država proterala je 862.979 Albanaca. Više od 80 odsto ukupnog broja stanovnika na Kosovu, odnosno 90 odsto kosovskih Albanaca bilo je u to vreme isterano iz svojih domova.

Silovanja i drugi oblici seksualnog nasilja korišćeni su na Kosovu kao oruđe rata i sredstva sistematskog „etničkog čišćenja“. Human Rights Watch otkriva da slučajevi silovanja nisu bili incidentna ni izolovana dela koja su počinili pojedini pripadnici srpskih snaga, već su korišćeni smišljeno kao sredstvo zastrašivanja stanovništva, iznuđivanja novca od porodica i progona.

Srpske vlasti su sistematski prikrivale dokaze o ubistvima uklanjanjem tela, premeštanjem tela iz masovnih grobnica u individualne grobove, spaljivanjem tela i uklanjanjem ili zamenom odeće i ličnih stvari da bi se otežao proces identifikacije. U maju 2001, srpska vlada je objavila da je kamion pun leševa Albanaca (ukupno 86 tela) bačen u Dunav, u Srbiji tokom rata na Kosovu. U julu 2001, srpske vlasti su objavile da su pronašle još četiri grobnice u Srbiji, s ukupno 1000 leševa kosovskih Albanaca.

Kao svedok na suđenju osmorici policajaca za zločine nad albanskim civilima tokom masakra u Suvoj Reci, Dragan Karleuša, penzionisani inspektor MUP Srbije, posvedočio je da u Srbiji ima još grobnica sa posmrtnim ostacima Albanaca i da iz jezera Perućac nisu

jedan bio Albanac i to - prevodilac. Ili, zašto Prešev-vo nema svoje registraciono područje, nego preševski automobili imaju registraciju „VR“, a Bujanovac, koji je između Preševa i Vranja „BU“? Ili zašto se već decenijama Albanke Preševske doline porađaju u Gnjilanu, pa je taj grad mesto rođenja za više od 90 odsto Albanaca preševske doline? Lekari i Preševskoj dolini ne znaju albanski jezik, a treba da leče narod koji ne zna srpski jezik!

Beograd uporno ignoriše zahteve Preševa potvrđujući tako da ne razume i ne priznaje uobičajeni jezik kojim se u poslednjim decenijama rešavaju evropski nesporazumi. Jezik koji Beograd razume već je doveo do tragičnih posledica po građane Srbije i do gubitka Kosova. U Evropi se više ne igraju igre sa nultom sumom, igre u kojoj jedan dobija sve, a drugi gubi sve. Pregovori u Briselu su pokazali igru sa pozitivnom sumom, igru u kojoj svi po nešto dobijaju, ali se svi moraju nečega odreći. Ukoliko dvojac iz Beograda shvati tu zakonitost i potvrdi svoje znanje na terenu, recimo u Preševu, Srbija i njeni građani bi mogli da očekuju lepu budućnost, a dve partije dugovečnu vladavinu.

još izvađena sva tela koje je srpska policija ubacila za vreme NATO bombardovanja. Do sada je oko 800 posmrtnih ostataka Albanaca pobijenih i pokopanih u masovne grobnice po Srbiji ekshumirano i vraćeno porodicama.

Tokom 1999. godine, srpske i jugoslovenske snage su hotimično sprovodile kampanju „brisanja identiteta“ u kojoj su kosovskim građanima albanske nacionalnosti oduzimana i uništavana lična dokumenata i drugi dokazi o državljanstvu. Izveštaji Human Rights Watcha prenose da su srpske vlasti na Kosovu uništavale glasačke spiskove i ostale popise kosovskih stanovnika. Takođe su uništavane centralne i opštinske arhive i matične knjige. Na taj način mnogi kosovski Albanci ostali su bez ikakvih dokaza o svom identitetu.

Ubistva i masovna proterivanja na Kosovu u proleće 1999, bila su praćena pljačkom i iznuđivanjem. Analiza OEBS zaključuje da su gotovo svi počinio-oci, a prvenstveno pripadnici paravojnih jedinica, imali finansijsku dobit kao motiv prilikom kršenja ljudskih prava koja su činili nad kosovskim Albancima. Kao i u Bosni i Hercegovini, pljačka i iznuđivanje bili su i motiv i nagrada pripadnicima srpskih paravojnih formacija.

KONFUZIJA PO MERI VLASTI

PIŠE: IVAN TOROV

Po principu „hoću-neću, pa opet hoću“, dugo najavljivani i priželjkivani „istorijski“ sporazum Beograda i Prištine kad je došao toliko blizu usvajanja, te blizine podjednako su se uplašile obe pregovaračke strane. Srpska, jer bi joj bilo kakvo zatvaranje kosovskog dosijea skratilo manevarski prostor da joj Kosovo i dalje bude alibi što joj se neke druge suštinske stvari u Srbiji ne pomeraju s mrtve tačke, kosovska (albanska), jer bi se svaki sporazum sa Srbima mogao protumačiti kao slabost i nemoć, što je za Tačijevu oslabljenu poziciju uoči kosovskih parlamentarnih izbora itekako važno, reklo bi se, sudbinsko.

Nakon svega, obe strane dobile su, ipak, i tu poslednju priliku da za sve dosadašnje pregovaračke neuspehe optuže „onu drugu“, ali i upozorenje da bi eventualni krah pregovora, pod

Srpske snage su trovale bunare, bacajući u njih hemikalije, mrtve životinje pa čak i ljudske leševe. Prema podacima Crvenog krsta, od 20.000 bunara na Kosovu pola ih je zatrovano. Između marta i juna 1999, srpske snage bezbednosti hvatale su Albance i terale ih na kopanje rovova, bunkera i na druge teške fizičke poslove, što Human Rights Watch kvalifikuje kao prisilan rad. Tokom NATO intervencije srpske snage su prisiljavale albanske civile da budu u njihovoj blizini, ili između srpskih položaja, koristeći ih kao ljudski štit, što je zabranjeno Ženevskom konvencijom. Srpske snage su takođe postavile 50.000 nagaznih mina po Kosovu, uglavnom uz granicu sa Albanijom i Makedonijom.

Kad vlast vrši represiju nad manjinskom grupom, ugnjetava je i teroriše, ona to, izvesno radi i nad sopstvenim narodom (princip je dokazao Slobodan Milošević). Zato bi pravi prirodni saveznik većinskog naroda trebalo da bude upravo ta manjinska grupa koju vlast teroriše. U ovom slučaju, dakle, pravi saveznici građana Srbije jesu kosovski Albanci. I to ne samo tokom devedesetih, već i kada je Slobodan Milošević svrgnut sa vlasti, odnosno kada su nove vlasti nastavile kontinuitet takve politike.